

למידה המעוגנת בהיבטי הגוף

הגדרה

למידה מעוגנת גוף היא גישה הנשענת על ההנחה, כי תלמידים שמשתמשים באופן מודע בגוף לצורכי למידה מעורבים יותר בתכנים הנלמדים מאשר תלמידים הלומדים ליד השולחן או מול מסך המחשב. חוקרי קוגניציה סבורים, כי חשוב לכלול היבטים פיזיים, רגשיים וחברתיים בסביבת הלמידה. הקשר בין למידה לגוף נצפה כבר בילדות, כאשר מעורבות סנסורית בסביבה מאפשרת למידה באמצעות משוב תמידי שהילד מקבל מהמגע עם הסביבה החיצונית.

ניתן להצביע על מאפיינים אחדים המעורבים בתפיסת למידה מעוגנת גוף:

1. גוף ושכל פועלים ביחד במהלך הלמידה.
2. קיים קשר בין תנועות למושגים.
3. החשיבה והפעילות מתרחשות בו-זמנית.
4. קיימת השפעה הדדית בין מדע לאמנות.
5. קיים ערבוב בין מציאות לדמיון בתהליכים קוגניטיביים.

הפרקטיקה הפדגוגית של למידה מעוגנת גוף נבנית על בסיס נטיות הלמידה הטבעיות האופייניות לילדים: יצירתיות והבעה. הקוגניציה הממוצבת היא תוצאה של שילוב בין יצירה והבעה, שגורמות למגוון החוויות הסנסוריות והרגשיות. דחף יצירה מניע את הפעילות ומאפשר לרכוש ידע תפיסתי, כאשר פעילויות יצירתיות, המבוססות על הצורך בהבעה עצמית, מערבות את התלמידים בלמידה יותר מאשר פעילות אקדמית. הכנסת אמנות לתוך תכנית הלימודים הופכת את בתי הספר למקומות ניסוי וגילוי, המאפשרים ביטוי לחוויות האישיים של התלמידים. בהתאם לכך, ניתן לתאר למידה מעוגנת גוף כשימוש מודע בחוויות יצירתיות ובמעורבות פעילה של התלמידים לקידום הקניית הידע.

שילובים

למידה מעוגנת גוף קשורה באופן הדוק למתודות של למידה באמצעות עשייה ולמעורבות בסביבה, שהן רכיבים משמעותיים של למידה התנסותית. כל הגישות הללו שמות דגש על החשיבות של אינטראקציה ועשייה ניסויית וחותרות להעניק לתלמידים חוויית למידה כוללת. הייחודיות של למידה מעוגנת גוף באה לידי ביטוי במעבר של מוקד הפעילות מההיבט הקוגניטיבי להיבטים הרגשיים, הפיזיים והיצירתיים. גם רכיבים של פדגוגיית המשחק (כמו משחק תפקידים) עשויים לקדם למידה מעוגנת גוף.

ניתן להצביע על שלושה זרמים עיקריים הכלולים בגישה של למידה מעוגנת גוף:

1. **חינוך פיזי בבתי הספר:** תפיסה זו מתמקדת בקידום חוויות משותפות של מעורבות פיזית להשגת יעדי הלמידה ובניית קשר בין למידה בכיתה לפיתוח מיומנויות באמצעות פעילות ספורטיבית. לדוגמה, דגם "Better Movers and Thinkers", שפותח בסקוטלנד, נשען על למידה מעוגנת גוף בהתייחסות לפיתוח תפקודים ניהוליים לשיפור של מכלול רכיבים כמו:

התקציר מבוסס על הפרק:

Paniagua, A. & Istance, D. (2018). *Teachers and designers of learning environments: The importance of innovative pedagogies*. Paris: Center for Educational Research and Innovation, OECD, ch. 9: "Embodied learning", pp. 117-127.

- א. מאפיינים אישיים: מוטיבציה, הערכה עצמית, ביטחון עצמי, חוסן.
- ב. מיומנויות חשיבה: פתרון בעיות, מיקוד וריכוז, קבלת החלטות, יצירתיות.
- ג. מיומנויות פיזיות: מודעות תנועתית, איזון ופיקוח, קואורדינציה, ריתמוס ותזמון, מוטוריקה עדינה וגסה.
- ד. כושר פיזי: כושר עמידה, מהירות, יציבות וחוזק, גמישות.
- ה. חינוך לאמנות וחינוך כולל אמנות: מחקרים מראים, כי חינוך כולל אמנות קשור לעלייה במעורבות, במוטיבציה ובהתמדה של התלמידים, מקדם יצירתיות, מיומנויות מוטוריות עדינות, ביטחון עצמי, מיומנויות חשיבה מסדר גבוה וחשיבה ביקורתית. אינטגרציה של אמנות בהוראה, בתחומים כמו תיאטרון, מוזיקה, מחול, אמנויות ויזואליות ופלטטיות, מקדמת יצירתיות בקרב התלמידים.
- ו. חינוך ליצרנות ("מייקרים"): במוקד התפיסה נמצאת התעסקות עם חומר ובניית מוצרים פיזיים. למידה מתרחשת במעבדות ובמקומות יצירה, שבהם תלמידים יכולים לערוך מגוון ניסויים עם חומרים שונים כדי לבנות כלים, מגוונים ומערכות שלמות. פעילות ניסויית עם חומרים פיזיים קשורה ללמידה לעומק, מקדמת את התעניינות התלמידים במדע ומפתחת מיומנויות מדעיות ויכולת של פתרון בעיות יצירתי.

התמצאות

למידה מעוגנת גוף פותחת אפשרות לחדשנות ולפיתוח פרקטיקות הוראה חדשות. השפעתה של למידה מעוגנת גוף תלויה במידה שהיא נכללת בתכנית הלימודים, האם היא נשארת כתחום נפרד או מוטמעת בלמידה של מגוון נושאים אחרים. למשל, הכנסת הוראת מחול לכיתה רגילה, ללא קשר לחינוך גופני או להוראת אמנות - מצד אחד, פעולה זו מהווה אתגר רציני למורים, אך מצד שני, יש הוכחות שהיא מקדמת לימודי מתמטיקה ואכן, לאחרונה, פותחו תכניות המשלבות לימודים של תחומים אקדמיים מופשטים, כמו מתמטיקה, עם לימודי מחול. אחת התכניות האלה, לילדים בבית ספר יסודי, שילבה בין לימודי גיאומטריה ללימודי מחול, כאשר התלמידים היו אמורים לעבוד בקבוצות במשך כחודש וליצור ריקודים שבתוכם היו מטמיעים את המושגים הגיאומטריים. התלמידים נדרשו להציג מגוון צורות גיאומטריות באמצעות טכניקות ריקוד מוגדרות. הערכת הפעילות כללה הערכה עצמית, הערכה על ידי עמיתים והערכה על ידי המורים על פי קריטריונים ברורים שבחנו בנפרד את הרכיבים המתמטיים ואת אלה של המחול.

תוכן

למידה מעוגנת גוף עשויה להתאים היטב לפיתוח מיומנויות יצירתיות, כמו סקרנות, רגישות, אימוץ זוויות ראייה מרובות, נטילת סיכונים וחשיבה מטפורית, וגם לקדם מיומנויות ניהוליות ומטה-קוגניטיביות המביאות להישגים לימודיים. כמו כן, למידה מעוגנת גוף באמצעים אמנותיים מתאימה לפיתוח מיומנויות חברתיות-רגשיות. למשל, ריקוד עשוי לסייע ללומדים להיות מודעים לרגשותיהם ולפתח יכולות ויסות רגשי, להתמודד באופן מוצלח עם קונפליקטים ובעיות בין-אישיות, להראות אמפתיה ולטפח קשרים חיוביים. למידה באמצעות עיסוק עם חומרים ובניית מוצרים עשויה להשתלב בהוראת מדעי הטבע ומדעים מדויקים ולקדם הקניית מיומנויות ותכנים בין-תחומיים.

הקשר

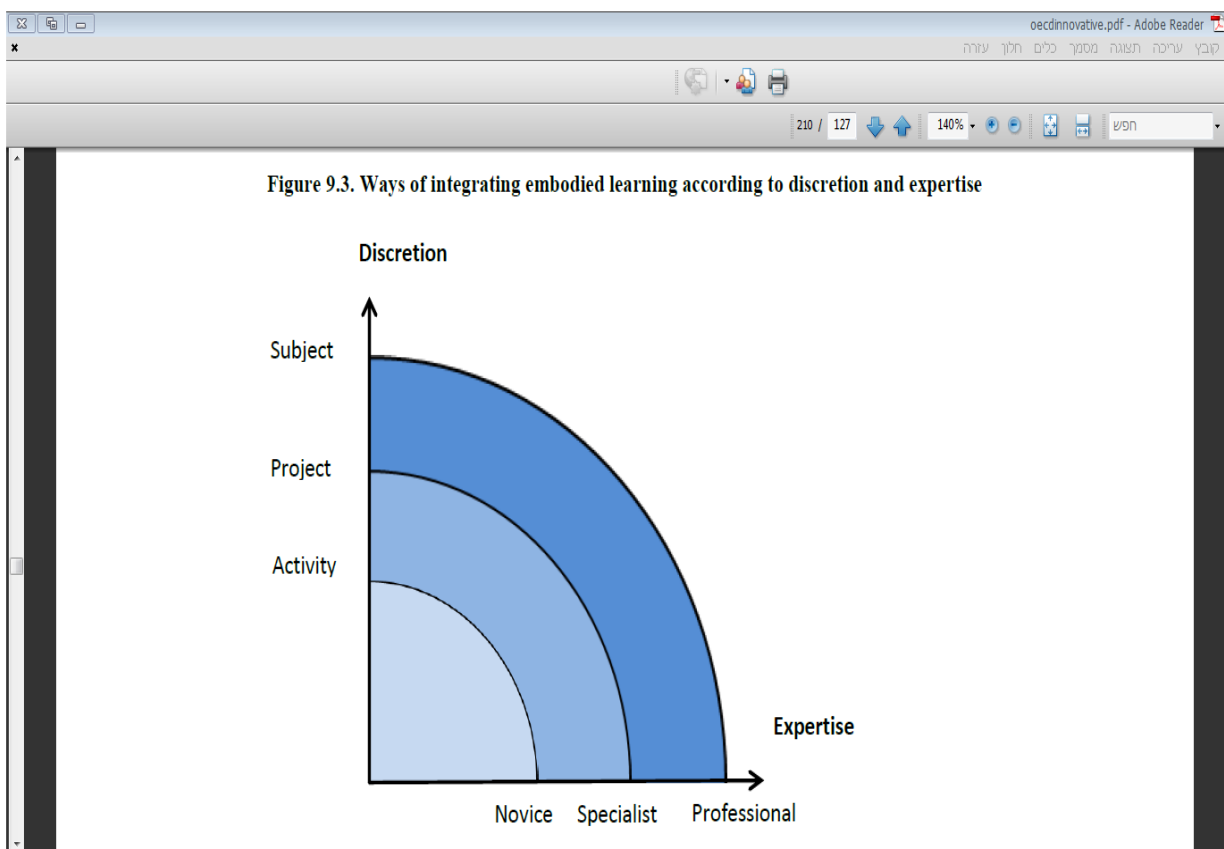
למידה מעוגנת גוף עשויה להביא לאימוץ מגוון רחב של פרקטיקות פדגוגיות חלופיות, מה שיכול לסייע במיוחד לתלמידים מאוכלוסיות מוחלשות, כאלה שחשים ניתוק או נעדרי ביטחון עצמי. פעילויות פיזיות ואמנותיות משפיעות באופן חיובי על הרווחה הרגשית של התלמידים וגורמות להם להיות מעורבים יותר בלמידה. בנוסף לכך, למידה מעוגנת גוף מאפשרת להעביר את הדגש מחשיבה מופשטת וידע דקלרטיבי לסביבת למידה אינטגרטיבית יותר.

ניתן להצביע על שלושה שלבים של יישום למידה מעוגנת גוף בבתי הספר:

א. פעילויות/חוויות בודדות: באמצעותן מקשרים בין מקצועות לימוד מדעיים למקצועות כמו חינוך גופני וחינוך לאמנות (למשל, שימוש במחול בשיעורי בוטניקה להדגמה של תהליכי פוטוסינתזה). למידה מעוגנת גוף מתרחשת בחלק מהשיעור, שבו התלמידים מעורבים בפעילות ניסויית אינטראקטיבית. על המורים להיות מודעים יותר לשימוש בפרקטיקות כאלה, כדי להעלות את יעילותן.

ב. פרויקטים/סדנאות: יצירת שותפויות עם מומחים ואמנים מחוץ לבתי ספר במסגרת הסדנאות עשויה ליצור מסלול חדש של למידת תכנים באמצעות למידה מעוגנת גוף. למשל, תכנית מדע אינטראקטיבית, המשלבת בין מחול, דרמה ופיזיקה, יכולה להסביר לתלמידים את התיאוריות של קול, אור וחשמל.

ג. אינטגרציה של התעסקות עם חומר, יצירתיות וביטוי רגשי: על אף שאינטגרציה מלאה של חינוך גופני, אמנויות וחינוך ליצרנות במסגרת הוראת מקצועות בית ספריים היא תופעה חדשה, כיום הולך וגדל מספר בתי הספר והמרכזים החינוכיים שמקדמים אינטגרציה כזאת ומפתחים כלים עבורה.

לסיכום,

א. למידה מעוגנת גוף קשורה באופן הדוק לרעיון של למידה באמצעות עשייה ולמידה באמצעות מעורבות בסביבה, השמות דגש על רגשות ואינטראקציה.

ב. על אף שרכיבים בודדים של למידה מעוגנת גוף קיימים בכל פעילות ניסויית ואקספרסיבית, יש להצביע על אמנות, חינוך גופני וחינוך יצרני כשלוש הפלטפורמות העיקריות ליצירת חוויות מעוגנות גוף.

ג. זוהו שלושה מסלולים של יישום גישת למידה מעוגנת גוף בבתי הספר: חוויות בודדות; תכניות וסדנאות בהדרכת מומחים או מורים לתחומים ייחודיים; אינטגרציה של החינוך הפיזי והאמנותי בתכניות הלימודים ובפרקטיקת ההוראה של מקצוע שלם בבית הספר.